Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
ELEANOR SHARPSTON
prednesené 12. júna 2014[1]

Vec C-51/13

Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV
proti
Hubertusovi Wilhelmusovi van Leeuwenovi

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Rechtbank Rotterdam (Holandsko)]

„Životné poistenie — Povinnosť poskytnúť informácie — Informácie o poistnom“

1. Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV (ďalej len „Nationale-Nederlanden“ alebo „poisťovateľ“) a pán Van Leeuwen uzavreli zmluvu o životnom poistení (ďalej len „zmluva o životnom poistení“), ktorá bola podpísaná 29. februára 2000, ale bola účinná od 1. mája 1999. Pán Van Leeuwen je poistník a poistený. Na základe zmluvy o životnom poistení sa poistné použije jednak na životné poistenie a jednak na investovanie. Iné použitie poistného na krytie nákladov a poistnej udalosti určuje, aká časť poistného sa investuje. Hodnota podielov v investičných fondoch naopak ovplyvňuje plnenie, ktoré sa získa zo zmluvy. Vznikol spor o tom, či pán Van Leeuwen dostal pred uzavretím zmluvy o životnom poistení dostatočné informácie o tomto inom použití poistného, a časti, ktorá sa mala investovať. V tejto súvislosti sa od Súdneho dvora požaduje výklad článku 31 smernice Rady 92/96/EHS (ďalej len „tretia smernica o životnom poistení“)[2], ktorá sa uplatňovala v čase, keď sa zmluva o životnom poistení uzatvárala.

1 — Jazyk prednesu: angličtina.

2 — Smernica Rady z 10. novembra 1992 o koordinácii zákonov, iných predpisov a správnych opatrení vzťahujúcich sa na priame životné poistenie, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 79/267/EHS a 90/619/EHS (tretia smernica o životnom poistení) [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 360, s. 1). Táto smernica bola niekoľkokrát zmenená a doplnená, než bola zrušená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2002/83/ES z 5. novembra 2002 o životnom poistení (Ú. v. ES L 345, s. 1; Mim. vyd. 06/006, s. 3). Táto posledná uvedená smernica bola zas zrušená smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES z 25. novembra 2009 o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia (Solventnosť II) (Ú. v. EÚ L 335, s. 1). K návrhu na začatie prejudiciálneho konania boli pripojené dva medzitýmne rozsudky vnútroštátneho súdu zo 14. marca a 11. júla 2012, o ktoré som sa tiež opierala pri vymedzení skutkových okolností (pozri body 11 až 23 nižšie).

Smernice EÚ o životnom poistení

Druhá smernica o životnom poistení

2. Smernicou Rady 90/619/EHS (ďalej len „druhá smernica o životnom poistení“)[3] bola zmenená a doplnená prvá smernica Rady 79/267/EHS (ďalej len „prvá smernica o životnom poistení“)[4], ktorá upravovala „životné poistenie“ [*neoficiálny preklad*], vymedzené ako „poistné odvetvie, ktoré zahŕňa najmä len poistenie pre prípad dožitia stanoveného veku, len poistenie pre prípad úmrtia, poistenie pre prípad dožitia stanoveného veku alebo pre prípad skoršieho úmrtia, životné poistenie spojené s kapitalizačnými zmluvami, poistenie vena [a] poistenie prostriedkov na výživu“ [*neoficiálny preklad*][5]. Článok 1 písm. c) prvej smernice o životnom poistení definoval „doplnkové poistenie vykonávané poisťovňami“ [*neoficiálny preklad*] ako „najmä poistenie pre prípad ublíženia na zdraví vrátane práceneschopnosti, poistenie pre prípad smrti následkom úrazu a poistenie pre prípad invalidity následkom úrazu alebo choroby, keď sa tieto rôzne druhy poistenia uzatvárajú popri životnom poistení“ [*neoficiálny preklad*].

3. Po zmene a doplnení článkom 30 tretej smernice o životnom poistení znel článok 15 ods. 1 druhej smernice o životnom poistení takto:

„Každý členský štát stanoví, že poistník, ktorý uzatvoril individuálnu zmluvu na životné poistenie, má lehotu od 14 do 30 dní od času, kedy bol informovaný o tom, že zmluva bola uzatvorená, v rámci ktorej môže odstúpiť od zmluvy.

Oznámenie poistníkov o odstúpení ich oslobodzuje od akýchkoľvek budúcich povinností vznikajúcich zo zmluvy.

…“ [*neoficiálny preklad*]

Tretia smernica o životnom poistení

4. Tretia smernica o životnom poistení bola, rovnako ako druhá smernica o životnom poistení[6], zameraná predovšetkým na vytvorenie vnútorného trhu v oblasti životného poistenia, vrátane slobody poskytovania služieb v oblasti životného poistenia.[7]

3 — Smernica Rady z 8. novembra 1990 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa priameho životného poistenia, ktorou sa stanovujú opatrenia na uľahčenie účinného výkonu slobody pri poskytovaní služieb a ktorou sa mení a dopĺňa smernica 79/267/EHS [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 330, s. 50). Druhá smernica o životnom poistení bola zmenená a doplnená treťou smernicou o životnom poistení a bola následne zrušená smernicou 2002/83. Článok 36 a položka a)10 časti A prílohy II smernice 2002/83 sú podobné článku 31 a položke a)10 časti A prílohy II tretej smernice. Zatiaľ čo článok 185 smernice 2009/138 preformuloval a rozšíril predzmluvnú povinnosť poisťovateľa poskytnúť poistníkovi informácie, článok 185 ods. 3 písm. g) a článok 185 ods. 7 obsahujú znenie podobné zneniu v článku 31 a položke a)10 časti A prílohy II tretej smernice. Keďže tretia smernica je už zrušená, budem sa na ňu v týchto návrhoch odvolávať v minulom čase.

4 — Prvá smernica Rady z 5. marca 1979 o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa začatia a vykonávania priameho životného poistenia [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 63, s. 1) v znení zmien a doplnení (následne zrušená smernicou 2002/83).

5 — Článok 1 ods. 1 písm. a) prvej smernice o životnom poistení.

6 — Pozri napríklad prvé a druhé odôvodnenie v úvodnej časti druhej smernice o životnom poistení.

7 — Pozri napríklad odôvodnenie 1 a 2 v úvodnej časti tretej smernice o životnom poistení.

5. Odôvodnenie 9 v úvodnej časti tretej smernice o životnom poistení stanovovalo, že „… určité ustanovenia tejto smernice definujú minimálne štandardy…“ [*neoficiálny preklad*] a že „… domovský členský štát[8] môže stanoviť prísnejšie pravidlá pre poisťovne, ktorým jeho vlastné príslušné orgány vydali povolenie“ [*neoficiálny preklad*]. Podľa odôvodnenia 19 „… harmonizácia zmluvného poisťovacieho práva nie je predchádzajúcou podmienkou na dosiahnutie vnútorného trhu s poistením…“ [*neoficiálny preklad*].

6. Odôvodnenie 23 sa týkalo informácií, ktoré sa mali poskytnúť spotrebiteľovi:[9]

„… na jednotnom trhu s poistením bude mať spotrebiteľ širší a rozmanitejší výber zmlúv;… ak má plne profitovať z tejto rozmanitosti a zo zvýšenej konkurencie, musí mať k dispozícii informácie nevyhnutné na to, aby si mohol vybrať zmluvu, ktorá najlepšie zodpovedá jeho potrebám;… táto potreba informácií je o to dôležitejšia, že trvanie záväzku môže byť veľmi dlhé;… v dôsledku toho treba koordinovať minimálne opatrenia, aby spotrebiteľ dostal jasné a presné informácie o podstatných vlastnostiach produktov, ktoré sa mu navrhujú…“ [*neoficiálny preklad*].

7. Článok 1 písm. c) definoval pojem „záväzok“ ako „záväzok reprezentovaný jedným z druhov poistenia alebo operácií uvedených v článku 1 [prvej smernice o životnom poistení]“ [*neoficiálny preklad*]. Článok 2 ods. 1 ozrejmil, že tretia smernica o životnom poistení sa uplatňovala na záväzky a podniky, na ktoré odkazoval článok 1 prvej smernice o životnom poistení.[10]

8. Článok 31 stanovoval povinnosť poskytnúť poistníkovi informácie:

„1. Pred uzavretím poistnej zmluvy sa poistníkovi oznámia aspoň informácie uvedené v prílohe II časť A.

2. Poistník musí byť informovaný počas celého trvania zmluvy o každej zmene týkajúcej sa informácií uvedených v prílohe II časť B.

3. Členský štát záväzku môže požadovať od poisťovní, aby poskytovali iné informácie ako tie, ktoré sú uvedené v prílohe II, len ak sú tieto informácie nevyhnutné pre poistníka na správne pochopenie podstatných prvkov záväzku.

4. Podrobné pravidlá na uplatňovanie tohto článku a prílohy II stanoví členský štát záväzku.“ [*neoficiálny preklad*]

8 — Článok 1 písm. d) tretej smernice o životnom poistení definoval „domovský členský štát“ ako „členský štát, v ktorom sa nachádza ústredie poisťovne kryjúcej záväzok“ [*neoficiálny preklad*].

9 — Pozri tiež odôvodnenie 20 v úvodnej časti tretej smernice, ktoré sa odvolávalo na skutočnosť, že „… na vnútornom trhu je v záujme poistníka, aby mal prístup k najširšiemu možnému okruhu poistných produktov dostupných v [Európskej únii], aby si mohol zvoliť zmluvu, ktorá najlepšie vyhovuje jeho potrebám“ [*neoficiálny preklad*].

10 — Pozri bod 2 vyššie.

9. V prílohe II boli uvedené „informácie, ktoré je potrebné poskytnúť poistníkovi pred uzatvorením zmluvy (A) alebo počas trvania zmluvy (B)“ [*neoficiálny preklad*]. Tieto informácie sa mali „poskytnúť jasne a presne písomne v úradnom jazyku členského štátu záväzku“ [*neoficiálny preklad*]. Príloha II obsahovala tabuľku (uvádza sa tu iba časť A):

Holandské právo

10. V čase, keď sa predmetná zmluva uzatvárala [11], sa uplatňoval Wet Toezicht verzekeringsbedrijf 1993 (ďalej len „zákon o dohľade v poisťovníctve z roku 1993“) a Regeling Informatiestrekking aan verzekeringsnemers 1998 (ďalej len „nariadenie o poskytovaní informácií poistníkom z roku 1998“) (ďalej len „RIAV z roku 1998“). RIAV z roku 1998 stanovoval informácie, ktoré mal poisťovateľ poskytnúť potenciálnemu poistníkovi pred uzavretím zmluvy, a ktoré sa mali zahrnúť do poistnej zmluvy. Tieto osobitné požiadavky na informácie sa uplatňovali v spojení so všeobecnými zásadami zmluvného práva. Konkrétne, podľa RIAV z roku 1998 sa informácie, ktoré sa mali poskytnúť, týkali „vplyvu poplatkov a zrážok účtovaných poistníkovi za výnosnosť a plnenie spojené so zmluvou“ [§2 ods. 2 písm. q)] a „prípadne poplatky, ktoré sa môžu účtovať popri hrubom poistnom“ [§2 ods. 2 písm. r)]. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa zdá, že § 2 ods. 2 písm. q) od poisťovateľa nevyžadoval, aby poskytol samostatný prehľad alebo náhľad do skutočných a/alebo konečných nákladov a ich štruktúry – čo je druh informácie, o ktorom pán Van Leeuwen tvrdí, že ho mal dostať. [12] V roku 2008 bola príslušná právna úprava zmenená tak, aby ukladala prísnejšie požiadavky v tejto súvislosti.

Skutkový stav, prejudiciálne otázky a konanie

11. Pri vymedzení skutkového stavu som využila vnútroštátny spis s cieľom doplniť obmedzený opis skutkového stavu obsiahnutý v návrhu na začatie prejudiciálneho konania.

12. Pred uzavretím zmluvy o životnom poistení poskytla Nationale-Nederlanden pánovi Van Leeuwenovi dokument s názvom „Voorstel voor flexibel verzekerd beleggen“ („Ponuka na flexibilne poistenú investíciu“) z 11. júna 1999. Boli k nemu pripojené vysvetlivky.

13. Podľa zmluvy mal pán Van Leeuwen zaplatiť jednorazové poistné 8 800 NLG na začiatku zmluvného vzťahu a potom mesačné poistné vo výške 200 NLG (podľa pána Van Leeuwena to zodpovedá mesačným platbám 90,76 eura alebo ročným platbám 1 089,12 eura). Z vnútroštátneho spisu sa zdá, že 1. december 2033 je posledným dňom, kedy je poistné splatné.

14. Počas trvania zmluvy má pán Van Leeuwen možnosť prevziať časť hodnoty svojej investície v hotovosti za podmienok uvedených v zmluve.

15. Ak pán Van Leeuwen zomrie pred 1. decembrom 2033, zmluva ponúka dve možnosti, pokiaľ ide o plnenie. Plnenie A je zaručená a pevne stanovená suma 255 000 NLG (približne 116 000 eur). Plnenie B je (premenlivý) súčet hodnoty jeho podielov v investičných fondoch (na základe hodnoty týchto podielov) ku dňu jeho smrti, plus 10 % z uvedeného. Ak je v čase jeho smrti plnenie B vyššie než plnenie A, príjemcom životného poistenia pána Van Leeuwena sa má vyplatiť vyššia suma. Plnenie A tak stanovuje najnižšiu úroveň plnenia, ktoré sa má vyplatiť v prípade smrti pred 1. decembrom 2033.

16. Ak pán Van Leeuwen zomrie 1. decembra 2033 alebo neskôr, vyplatí sa plnenie B. Plnenie A už potom neslúži ako najnižšie zaručené plnenie.

11 — Pozri bod 1 vyššie.

12 — Pozri bod 19 nižšie.

17. Pán Van Leeuwen si mohol vybrať fondy, do ktorých sa malo investovať. Pred uzavretím zmluvy dostal príklady predpokladanej návratnosti (na ročnom základe) v závislosti od rôznych predpovedí toho, aká by bola výkonnosť investície a s prihliadnutím na potrebu zaplatenia poplatku za správu vo výške 0,3 %. Tieto príklady, ktoré boli zahrnuté do ponuky flexibilne poistenej investície, vyjadrovali výkonnostnú úroveň, a to tak v percentuálnom vyjadrení, ako aj v sume kapitálu. Pánovi Van Leeuwenovi bolo povedané, že sumy zahrnuté v týchto príkladoch sú „čisté“, to znamená, že zohľadňovali aj prirážku za riziko a poplatky, ktoré mali byť poisťovateľom zrážané počas trvania zmluvy. Ponuka obsahovala informáciu o priemerných ročných plneniach, pri ktorých sa predpokladalo, že mohli získať na základe skutočne zaplateného poistného. V tomto kontexte poukazovala poskytnutá informácia na to, že rozdiely medzi očakávanými výnosmi z investícií vo všeobecnosti a výnosmi vypočítanými s použitím skutočne zaplateného poistného závisia od poisteného rizika a poplatkov, ktoré sa majú zaplatiť, ako aj od prípadného doplnkového krytia.

18. Zmluva o životnom poistení a ponuka flexibilne poistenej investície uvádzali, že investičné riziko znáša poistenec. List priložený k ponuke pre pána Van Leeuwena vysvetľoval (rovnako ako samotná ponuka a vysvetlivky k nej), že v rámci flexibilne poistenej investície sa časť zaplateného poistného použila na nákup podielov v jednom alebo viacerých investičných fondoch.

19. Pán Van Leeuwen uvádza, že po prijatí súhrnného výpisu od Nationale-Nederlanden v roku 2008 zistil, že takmer 60 % z poistného, ktoré zaplatil, sa nepoužilo na investície: veľká časť sa použila na rôzne druhy poplatkov (iné ako poplatok za správu vo výške 0,3 %) a zvyšná časť na prirážku za riziko. Pán Van Leeuwen sa sťažuje, že nič v informáciách, ktoré dostal, nenaznačovalo, že Nationale-Nederlanden mohla zraziť (a teda neinvestovať) tak veľkú časť poistného. Konkrétne, informácie neobsahovali samostatný prehľad ani náhľad do skutočných a/alebo konečných poplatkov a ich štruktúry.

20. Vnútroštátny spis obsahuje dokumenty poskytujúce informácie o životnom poistení pána Van Leeuwena na obdobie od 10. apríla 2007 do 10. apríla 2008, respektíve od 10. apríla 2008 do 10. apríla 2009. Ak ide tiež o druh informácií, ktoré pán Van Leeuwen dostal v roku 2008, na určenie hodnoty podielov v uskutočnených investíciách sa použila nasledujúca metóda. Za obdobie od 10. apríla 2007 do 10. apríla 2008 bola tak východiskovým bodom hodnota podielov v investičných fondoch k 10. aprílu 2007. K tejto sume sa pripočítalo poistné zaplatené počas uvedeného dvanásťmesačného obdobia. Z tohto súčtu sa potom vykonali zrážky prirážok za riziko, prvé a opakujúce sa náklady poisťovne a poisťovacieho poradcu alebo obchodného zástupcu poisťovne, poplatky za správu a poplatky za nákup a predaj (predpokladám, že podielov). Hodnota podielov k 10. aprílu 2008 bola výsledkom tejto sumy a strát alebo ziskov vyplývajúcich z podielov v období od 10. apríla 2007 do 10. apríla 2008. Táto suma potom slúžila ako východiskový bod pre stanovenie hodnoty o podielov v investičných fondoch k 10. aprílu 2009 (uplatňujúc rovnakú metódu).

21. V návrhu na začatie prejudiciálneho konania Rechtbank Rotterdam (Holandsko) (ďalej len „vnútroštátny súd“) uvádza, že hoci Nationale-Nederlanden konala v súlade s § 2 ods. 2 písm. q) a r) RIAV z roku 1998, porušila tzv. „všeobecné právne normy“, najmä všeobecnú a/alebo osobitnú povinnosť starostlivosti v kontexte zmluvných vzťahov a predzmluvnej dobromyseľnosti a/alebo požiadavky primeranosti a spravodlivosti, a to tým, že neposkytla informácie o vplyve poplatkov a prirážok za riziko na hodnotu investície.

22. Vnútroštátny súd preto prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Bráni právo EÚ, najmä článok 31 ods. 3 tretej smernice o životnom poistení tomu, aby boli poisťovne poskytujúce životné poistenie povinné na základe ‚otvorených‘ a/alebo nepísaných noriem holandského práva – ako je primeranosť a spravodlivosť, ktoré platia pre (pred)zmluvný vzťah medzi poisťovňou poskytujúcou životné poistenie a potenciálnym poistníkom, a/alebo všeobecná či osobitná povinnosť náležitej starostlivosti, oznámiť poistníkom viac informácií

o poplatkoch a rizikových prirážkach spojených s poistením, než predpisoval v roku 1999 holandský právny predpis, ktorým bola prebratá tretia smernica o životnom poistení [najmä § 2 ods. 2 písm. q) a r) RIAV z roku 1998]?

2. Je pre odpoveď na prvú otázku relevantné, aké dôsledky má alebo môže mať neposkytnutie týchto informácií podľa holandského práva?“

23. Nationale-Nederlanden, pán Van Leeuwen, rakúska, česká a holandská vláda, ako aj Európska komisia podali písomné pripomienky. Tí istí účastníci konania, s výnimkou rakúskej a českej vlády, sa zúčastnili aj na pojednávaní 19. marca 2014.

Analýza

Predbežné poznámky

24. Položené otázky vyžadujú od Súdneho dvora, aby vyložil článok 31 ods. 3 tretej smernice o životnom poistení, ktorý sa týkal možnosti členského štátu, aby od poisťovní požadoval poskytnutie ďalších informácií popri informáciách, ktoré sa uvádzajú v prílohe II. Ak sa však mali takéto informácie aj tak poskytnúť podľa článku 31 ods. 1 a časti A prílohy II, už nie je nevyhnutné brať do úvahy článok 31 ods. 3. Preto ak už bola predmetná informácia pokrytá položkou v časti A prílohy II, položené otázky sú hypotetické a keďže Súdny dvor neposkytuje poradné stanoviská, môže odmietnuť rozhodnúť o takomto návrhu. [13]

25. Ak chýbajúce informácie neboli pokryté ani jednou z položiek v časti A prílohy II, od Súdneho dvora sa požaduje, aby posúdil, či článok 31 ods. 3 bráni členskému štátu použiť „všeobecné“ alebo nepísané normy podľa vnútroštátneho práva s cieľom vykonať možnosť zakotvenú v tomto ustanovení; a uvedená otázka by už potom nebola hypotetická. Druhou otázkou je, či treba pri odpovedi na prvú otázku brať do úvahy dôsledky, ktoré má podľa vnútroštátneho práva neposkytnutie informácie; a môže byť vhodné posudzovať ju spolu s prvou otázkou.

26. Priznám sa, že aj po nahliadnutí do vnútroštátneho spisu je ťažké pochopiť, ako presne tu predmetné poistenie fungovalo. Našťastie, nemyslím si, že je v skutočnosti nevyhnutné usilovať sa o úplné pochopenie. Ako to vidím ja, zásadnou skutočnosťou, ktorú treba mať na pamäti pri výklade článku 31 ods. 1 tretej smernice o životnom poistení v kontexte tejto veci je, že plnenie, ktoré možno získať na základe zmluvy, závisí (sčasti) od zaplateného poistného a účelov, na ktoré sa toto poistné používa.

Článok 31 ods. 1 tretej smernice o životnom poistení

27. To, či sa mali chýbajúce informácie pánovi Van Leeuwenovi poskytnúť v súlade s článkom 31 ods. 1 tretej smernice o životnom poistení, bolo prediskutované najmä na pojednávaní. S výnimkou holandskej vlády všetci účastníci konania, ktorí sa zúčastnili na pojednávaní, dospeli k názoru, že tieto informácie neboli pokryté článkom 31 ods. 1 a ani položkou a)10 v časti A prílohy II. [14]

13 — Pozri napríklad rozsudok Kamberaj (C-571/10, EU:C:2012:233, body 41 a 42 a citovanú judikatúru).

14 — Zdá sa, že Komisia vo svojich písomných pripomienkach prijala, že informácie môžu byť pokryté položkou a) 10, ale svoje stanovisko na pojednávaní zmenila.

28. Článok 31 obsahoval štyri odseky. Prvé dva vymedzovali povinnosti, pokiaľ ide o informácie, ktoré sa majú poskytnúť pred uzatvorením zmluvy (článok 31 ods. 1, ktorý sa odvoláva na informácie uvedené v časti A prílohy II), respektíve v priebehu trvania zmluvy (článok 31 ods. 2, ktorý sa odvoláva na informácie uvedené v časti B prílohy II). Článok 31 ods. 3 sa týkal podmienok, za ktorých sa mohli členské štáty rozhodnúť, že budú vyžadovať od poisťovateľa poskytnutie ďalších informácií popri tých, ktoré sú uvedené v prílohe II. Článok 31 ods. 4 sa zaoberal podrobnými pravidlami vykonania článku 31 ods. 1 až 3 a prílohy II.

29. Poistné zmluvy sú vo všeobecnosti právne zložité finančné produkty, ktoré sa môžu výrazne líšiť v závislosti od poisťovateľa a ktoré zahŕňajú významné a potenciálne značne dlhodobé finančné záväzky. Ide o zmluvný vzťah, v ktorom sa „poistník… nachádza v slabšom postavení v porovnaní s poisťovateľom“. [15]

30. Účelom požiadaviek na informácie v článku 31 bolo umožniť potenciálnemu poistníkovi vybrať zmluvu najlepšie zodpovedajúcu jeho potrebám: mal dostať jasné a presné informácie o základných vlastnostiach produktov, ktoré mu boli ponúkané. [16] Poistník musí dostať presné informácie. [17] Ako to chápem ja, na základe týchto informácií mal byť schopný pochopiť výhody a riziká spojené s konkrétnym produktom, ktorý mu bol ponúkaný, a porovnať ich s tými, ktoré sú spojené s inými produktmi.

31. Dôvodová správa k návrhu tretej smernice o životnom poistení uvádzala, že návrh sa „… nepokúša[l] harmonizovať hmotné právo uplatniteľné na zmluvy a podmienky poistenia“ [18]. [*neoficiálny preklad*] Pokiaľ ide o ustanovenia o transparentnosti (článok 27 návrhu), dôvodová správa uvádzala, že v prípade, že spotrebiteľ má mať „… plný prospech zo zvýšenej konkurencie medzi rastúcim počtom zmlúv, musia sa [mu] poskytnúť jasné a presné informácie o základných vlastnostiach produktov, ktoré sú mu ponúkané, a to tak pred uzatvorením zmluvy, aby mu napomáhali pri výbere, ako aj v priebehu trvania zmluvy v prípade akejkoľvek zmeny“ [19] [*neoficiálny preklad*]. Zoznam informácií v prílohe II bol minimálnym zoznamom a povinnosť poskytovať informácie nebola určená s cieľom obmedzovať výber dostupných produktov. [20]

32. Normotvorca tak pripravil zoznam položiek informácií o poisťovni a záväzku, ktoré sa musia poskytnúť potenciálnemu poistníkovi. Ak sa článok 31 ods. 1 číta v spojitosti s odôvodnením 23 a článkom 31 ods. 3, je zrejmé, že tento zoznam (v pravom stĺpci tabuľky v časti A prílohy II) pokrýva informácie o základných prvkoch záväzku. Znenie článku 31 ods. 1 ozrejmuje, že sa musia poskytnúť „aspoň“ tieto informácie. Mohli však existovať aj ďalšie informácie, ktoré by boli „nevyhnutné“ v zmysle článku 31 ods. 3 pre pochopenie základných prvkov záväzkov. Za tam ustanovených podmienok mali členské štáty možnosť požadovať, aby sa aj takéto informácie poskytli potenciálnemu poistníkovi.

33. Vzhľadom na tieto okolnosti sa obraciam na kategórie informácií, ktoré boli uvedené v časti A prílohy II. Ako to vidím ja, dve položky sú relevantné.

15 — Rozsudok Endress (C-209/12, EU:C:2013:864, bod 29). Pozri tiež bod 47 mojich návrhov v tej veci (EU:C:2013:472). Ako súčasť ochrany slabšej strany je k dispozícii právo zrušiť zmluvu: pozri článok 15 druhej smernice o životnom poistení.

16 — Odôvodnenie 23 v úvodnej časti tretej smernice o životnom poistení. Pozri tiež rozsudok Axa Royale Belge (C-386/00, EU:C:2002:136, bod 20). Pozri tiež bod 59 mojich návrhov vo veci Endress (EU:C:2013:472, už citovanej v poznámke pod čiarou 15).

17 — Rozsudok Endress (EU:C:2013:472, už citovaný v poznámke pod čiarou 15, bod 25).

18 — Dôvodová správa k návrhu tretej smernice o životnom poistení o koordinácii zákonov, iných predpisov a správnych opatrení vzťahujúcich sa na priame životné poistenie, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 79/267/EHS a 90/619/EHS [*neoficiálny preklad*], KOM(91) 57 v konečnom znení (Ú. v. ES, C 99, s. 2), na s. 6 (ďalej len „dôvodová správa“).

19 — Tamže, s. 29.

20 — Tamže.

34. Podľa položiek a)4 a a)10 mali informácie o záväzku obsahovať „definíci[u] každého plnenia a každej možnosti“ [*neoficiálny preklad*] a „informácie o poistnom pre každé plnenie, tak pre hlavné plnenie a prípadné dodatočné plnenia“ [*neoficiálny preklad*].

35. V súlade s rozlíšením medzi životným poistením a doplnkovým poistením uzavretým popri životnom poistení [21] obidve položky a)4 a a)10 predpokladali, že zo zmluvy o životnom poistení mohlo vyplynúť viac plnení. Každé plnenie muselo byť definované a vo vzťahu ku každému z nich sa museli poskytnúť informácie o poistnom.

36. Tretia smernica o životnom poistení však nedefinovala slová „plnenie“ ani „poistné“. Ani znenie položiek v časti A prílohy II sa neodvolávalo na „poplatky“ alebo „prirážky za riziko“.

37. Ako tomu rozumiem ja, vo svojej najjednoduchšej forme je životné poistenie zmluvou, na základe ktorej je poisťovateľ povinný zaplatiť oprávnenej osobe zaručenú sumu (a prípadne uhradiť niektoré výdavky), ak poistený (ktorým môže, ale nemusí byť poistník) zomrie v priebehu trvania poistenia. Plnenie, ktoré sa má získať zo životného poistenia, je poistné krytie na obdobie životného poistenia, ktoré tak zahŕňa túto platbu v prípade smrti. Na rozdiel od väčšiny iných druhov poistných zmlúv životné poistenie nepoisťuje proti neistému riziku: každý zomrie. Neistota je v tom, či smrť nastane počas obdobia poistného krytia. Poistenie poskytuje určitú úroveň peňažnej náhrady na pokrytie peňažnej ujmy vyplývajúcej zo smrti.

38. Poistné je dohodnutá cena, ktorá sa má uhradiť naraz alebo v určenom čase ako odplata za poistné krytie. Ak je suma zaručeného plnenia pevne stanovená, je nepravdepodobné, že by samostatné použitie častí poistného bolo podstatné pre voľbu, ktorý produkt životného poistenia si zakúpiť. Poistné by mohlo pokryť napríklad zisk, ktorý si poisťovateľ želá dosiahnuť, náklady a sumu potrebnú na úhradu nárokov v dôsledku smrti podľa technických základov poisťovateľa. [22] Tieto hľadiská však majú vplyv na riziko, ktoré má znášať skôr poisťovateľ než poistník. Napríklad ak poistený žije dlhšie, riziko hroziacej smrti sa v zásade zvyšuje. Zároveň sa akumuluje viac kapitálu na úhradu platby plnenia a peňažné náklady (poisťovateľa) spojené so znášaním tohto rizika sa pravdepodobne znížia. To znamená, že prirážka za riziko by sa sama osebe mohla znížiť. Ak však zmluva stanovuje pevné a pravidelné platby poistného, je nepravdepodobné, že by informácie o vývoji použitia jednej časti poistného (vo vzťahu k iným častiam používaným z iných dôvodov) vplývali na voľbu poistníka týkajúcu sa poistného produktu, pretože poistné, ktoré sa má zaplatiť a plnenie, ktoré sa má získať, zostávajú konštantné počas celého obdobia trvania zmluvy. Potenciálni poistenci nepotrebujú vždy vedieť, ako sa použitie rôznych častí poistného vyvíja, na to, aby boli schopní porovnať produkty životného poistenia a urobiť kvalifikované rozhodnutie o tom, ktorý produkt si zakúpiť.

39. Na tomto základe si nemyslím, že položky a)4 a a)10 v časti A prílohy II sa môžu vykladať v tom zmysle, že informácie o rôznych účeloch, na ktoré sa poistné používa, predstavujú informácie o podstatnom prvku záväzku, ktoré sa mali poistníkovi poskytnúť za každých okolností a s ohľadom na všetky druhy zmlúv. V znení položiek nevidím žiadny základ pre takúto všeobecne uplatniteľnú povinnosť. Nevyplýva to ani zo všeobecného cieľa požiadaviek na informácie podľa článku 31.

40. Skutočnosť, že táto povinnosť sa neuplatňuje za každých okolností, neznamená, že sa nemôže uplatniť za určitých okolností.

41. Tu je to tak predovšetkým preto, lebo znenie položky a)10 podmieňovalo povinnosť poskytnúť informácie o poistnom pre každé plnenie, ktorého definícia sa mala poskytnúť podľa položky a)4, pojmom „prípadne“. To, či išlo o „prípad“ informácií o poistnom, ktoré sa malo zaplatiť za definované plnenie, muselo podľa môjho názoru závisieť od toho, čo konkrétne bolo nevyhnutné na to, aby

21 — Pozri článok 1 písm. c) tretej smernice o životnom poistení v spojitosti s článkom 1 písm. a) a c) prvej smernice o životnom poistení. Pozri tiež bod 2 vyššie.

22 — Pozri napríklad článok 17 prvej smernice o životnom poistení, zmenený a doplnený článkom 18 tretej smernice o životnom poistení.

potenciálny poistník porozumel základným prvkom konkrétneho ponúkaného produktu a aby tak mohol rozhodnúť, či si ho zakúpi.[23] Konštrukcia a charakter ponúkaného produktu sa musia posudzovať pri určovaní rozsahu povinnosti podľa položky a)10 v spojitosti s položkou a)4 s ohľadom na produkt v ponuke.

42. Čo to znamená pre druh zmluvy o životnom poistení, aký uzatvoril pán Van Leeuwen?

43. Konštrukcia zmluvy životného poistenia pána Van Leeuwena sa líši od jednoduchého modelu, ktorý som opísala. V podstate jeho zmluva kombinuje životné poistenie a investovanie, previazané spolu v jednom produkte. (V tomto prípade sa prvok životného poistenia sám osebe tiež viaže na hypotekárny úver čerpaný pánom Van Leeuwenom.) Súdny dvor už rozhodol – a tu sa to nespochybňuje – že zmluva spájajúca životné poistenie s investíciou patrí do skupiny životného poistenia.[24]

44. Zdá sa, že všetci účastníci konania sa tiež zhodujú, že zmluva o životnom poistení pána Van Leeuwena pokrýva jedno riziko a zaručuje jedno plnenie a že výška plnenia sa môže líšiť v závislosti od toho, kedy zomrie. Nejde preto o situáciu, kde by existovali hlavné a doplnkové plnenia v zmysle položky a)10. Ide o jedno plnenie vo vzťahu k jednému riziku. Existujú však dve alternatívne metódy pre stanovenie výšky plnenia: plnenie A je pevná a zaručená suma (jednoduchý model životného poistenia), zatiaľ čo plnenie B je premenlivé.

45. Ako to vidím ja, vymedzenie rozsahu povinnosti podľa položky a)10 v spojitosti s položkou a)4 v časti A prílohy II vzhľadom na životné poistenie druhu, aký podpísal pán Van Leeuwen, nezávisí od podrobného porozumenia presných metód používaných na určenie plnenia B.

46. Na základe návrhu na začatie prejudiciálneho konania a pripomienok vznesených na pojednávaní som si spočiatku myslela, že metóda spočíva v odčítaní niekoľko druhov nákladov a prirážky za riziko každý mesiac zo zaplateného poistného a zaplatení zostatku do vybraných podielových fondov. Po tom však, čo som preskúmala informácie vo vnútroštátnom spise o období 2007 až 2009, sa mi zdá, že bola použitá iná metóda: tieto odčítania sa vykonali z hodnoty podielov v investičných fondoch plus poistného zaplateného v priebehu roka; a potom boli straty alebo zisky z investícií v priebehu daného roka pripočítané, aby sa určila nová hodnota podielov.

47. Nech už je presná metóda akákoľvek, zdá sa mi jasné – a to je podstatný bod – že rôzne spôsoby použitia poistného môžu mať vplyv na výšku plnenia B.

48. Ak neberieme do úvahy všeobecné riziká, ktorým je vystavená každá investícia, je jasné, že suma, ktorá sa investuje (kapitál), pravdepodobne ovplyvní hodnotu vykonaných investícií a nakoniec aj výšku očakávaných ziskov (alebo strát). V prípade, že kapitál závisí od toho, ako sa zaplatené poistné inak ďalej používa a hodnota týchto investícií určuje plnenie zo životného poistenia, článok 31 ods. 1 tretej smernice o životnom poistení spolu s položkami a)4 a a)10 v časti A prílohy II vyžadovali, aby boli informácie o poistnom a vymedzenie plnenia dostatočne podrobné na to, aby potenciálny poistník porozumel spojitosti medzi poistným a plnením, rôzne spôsoby použitia poistného a kritériá, ktoré majú vplyv na výšku poistného, ktoré bolo použité tak na investovanie, ako aj na iné účely.

23 — V tejto súvislosti odkazuje odôvodnenie 23 v úvodnej časti tretej smernice o životnom poistení na produkty *ponúkané* spotrebiteľovi. Pozri tiež návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jacobs vo veci Axa Royale Belge (EU:C:2001:612, rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 16, body 25 a 26).

24 — Pozri napríklad rozsudok González Alonso (C-166/11, EU:C:2012:119, body 29 až 31). Samotná časť A prílohy II potvrdzuje, že tretia smernica o životnom poistení sa uplatňuje na takéto zmiešané produkty: v súlade s položkami a)11 a a)12 v časti A prílohy II sú definovanie podielov, s ktorými sú plnenia spojené a uvedenie povahy základných aktív pre poistky informáciami, ktoré sa musia príslušným poistníkom poskytnúť.

49. Ako to vidím ja, bez tejto jasnej a presnej informácie nemohol potenciálny poistník urobiť kvalifikované rozhodnutie o tom, ktorá zmluva najlepšie zodpovedala jeho potrebám, a nemohol posúdiť investičné riziko, ktoré zas malo vplyv na plnenie, ktoré on (alebo príjemcovia jeho životného poistenia) mohol očakávať na základe životného poistenia a prípadne porovnať tieto riziká a plnenia s inými podobne konštruovanými produktmi v ponuke.

50. Potenciálny poistník preto mal byť informovaný o tom, ako mohol poisťovateľ podľa zmluvy použiť poistné, a rozhodnúť, aká časť sa investuje. Vzhľadom na konštrukciu a charakter zmluvy bolo toto použitie na *jeho riziko a* nie výlučne na riziko poisťovateľa.

51. Dospela som k záveru, že za okolností, keď použitie poistného nemožno definovať odkazom na absolútne sumy ani percentá, sa musia kritériá pre určenie výšky poistného používaného na ten-ktorý účel jasne a presne vymedziť v informáciách poskytovaných pred uzavretím zmluvy o životnom poistení, ako to vyžaduje článok 31 ods. 1 tretej smernice o životnom poistení a položky a)4 a a)10 v časti A prílohy II. Vnútroštátne právo treba vykladať s ohľadom na tieto úvahy.

52. V prípade, že Súdny dvor nesúhlasí s týmto záverom, obraciam sa na článok 31 ods. 3 (ktorý je konkrétne predmetom prejudiciálnych otázok).

Článok 31 ods. 3 tretej smernice o životnom poistení

53. Svojimi otázkami sa vnútroštátny súd pýta, či článok 31 ods. 3 tretej smernice o životnom poistení bráni použitiu „otvorených“ a/alebo nepísaných noriem vnútroštátneho práva, ktoré zaväzujú poisťovateľa poskytnúť iné informácie než tie, ktoré sú uvedené v časti A prílohy II.[25]

54. Vnútroštátny súd jasne nedefinoval ani neodlíšil „všeobecné“ a/alebo „nepísané“ normy podľa holandského práva. Ako príklad len označil „primeranosť a spravodlivosť, ktoré platia pre (pred)zmluvný vzťah medzi poisťovňou poskytujúcou životné poistenie a potenciálnym poistníkom, a/alebo všeobecn[ú] či osobitn[ú] povinnosť starostlivosti“. Na účely tejto veci budem za také pravidlá považovať právne normy iné než tie, ktoré sa nachádzajú v právnych predpisoch, majúc na pamäti to, že tieto normy môžu mať v právnych systémoch jednotlivých členských štátov rôzne funkcie a právnu hodnotu.

55. Niektorí účastníci konania to chápali tak, že prvá otázka sa týka toho, či sú všeobecné zásady spôsobom *vykonania*, ktoré je schopné plne vykonať obsah povinnosti podľa článku 31 ods. 3 tretej smernice o životnom poistení.

56. Ja vnímam túto otázku inak.

57. Článok 31 ods. 3 ako taký nevyžadoval vykonanie. Členské štáty nemali nijakú povinnosť prebrať článok 31 ods. 3 do vnútroštátnych právnych predpisov; ale ak využili možnosť, ktorú im ponúkal, mali tiež dodržať obmedzenia zakotvené v tomto ustanovení. Otázka tu teda je, či možno túto možnosť vykonať prostredníctvom uplatnenia právnych noriem iných ako právne predpisy.

25 — Podobné otázky sa riešili v rozsudku Súdneho dvora EZVO Koch (E-11/12, *Zbierka rozhodnutí EZVO*, zatiaľ neuverejnený), kde súd konštatoval, že: „… bez toho, aby boli dotknuté iné ustanovenia a ich účinnosť, [tretia smernica o životnom poistení] a smernica 2002/83 nebránia tomu, aby štáty EHP uplatňovali všeobecné zásady vnútroštátneho zmluvného práva s cieľom zakotviť povinnosť poskytovať poradenstvo týkajúce sa zložitých finančných nástrojov, akým je životné poistenie, ktoré sa predávajú spotrebiteľom…“ (bod 77).

58. Vo veci Axa Royale Belge Súdny dvor rozhodol, že vzhľadom na úmysel normotvorcu neobmedzovať nedôvodne výber poistných produktov ponúkaných na vnútornom trhu „dodatočné informácie, ktoré môžu členské štáty vyžadovať v súlade s [článkom 31 ods. 3] musia byť jasné, presné a nevyhnutné na správne pochopenie základných charakteristík poistných produktov ponúkaných poistníkovi“. [26]

59. Právo poistníka dostať (a zodpovedajúca povinnosť poisťovateľa poskytnúť) informácie iné ako tie, ktoré sú opísané v článku 31 ods. 1 a uvedené v časti A prílohy II, záviselo od rozhodnutia členského štátu vykonať možnosť podľa článku 31 ods. 3 v súlade s podmienkami uvedenými v tomto článku.

60. Právo členského štátu požadovať také dodatočné informácie konkrétne záviselo od a) cieľa informácií (či požadované informácie boli „nevyhnutné“ na správne pochopenie základných charakteristík poistných produktov ponúkaných potenciálnemu poistníkovi) a b) obsahu informácií (či sú informácie, ktoré vyžaduje, „jasné“ a „presné“). Ide o súvisiace podmienky. Ak sú informácie všeobecné a neurčité, nepôjde o informácie, ktoré boli nevyhnutné na účely uvedené v článku 31 ods. 3. To bolo preukázané v samotnej veci Axa Royale Belge. [27]

61. Ako to vidím ja, znenie článku 31 ods. 3 neobmedzovalo ani nepredpisovalo *formu* opatrenia, prostredníctvom ktorého sa mohla možnosť uvedená v tomto ustanovení vykonať.

62. Zdroj vnútroštátneho práva slúžiaci na vykonanie možnosti v článku 31 ods. 3 mal byť preto taký, aby umožňoval zakotviť cieľ a obsah informácií. V opačnom prípade by bolo nemožné overiť, či členský štát dodržal podmienky stanovené v článku 31 ods. 3, a zabezpečiť dostatočnú právnu istotu. Preto malo vnútroštátne právo s jasnosťou a istotou označiť informácie, ktoré poisťovateľ mal poskytovať a ktorých prijatie mohol poistník očakávať. Za predpokladu, že tieto podmienky boli splnené, znenie článku 31 ods. 3 tretej smernice o životnom poistení neobmedzovalo možnosť členských štátov vylúčiť právne normy iné než právne predpisy.

63. Toto stanovisko nie je dotknuté dôsledkami, ktoré má podľa vnútroštátneho práva neposkytnutie informácií poistníkovi. Výklad článku 31 tretej smernice o životnom poistení v tomto prípade „objasn[í] a spresn[í] [význam] a [dosah] tohto ustanovenia tak, ako by sa malo chápať a uplatňovať od okamihu, keď nadobudlo účinnosť“. [28] Tento výklad práva EÚ treba odlíšiť od účinku, ktorý sa mu má priznať podľa práva EÚ a vnútroštátneho práva. [29] Smernice EÚ sa majú vykladať jednotne a autonómne v rámci celej EÚ. [30] Dôsledky uprednostňovania jedného výkladu týchto smerníc pred druhým podľa vnútroštátneho práva nie sú relevantné pre ich výklad, ibaže by sa týkali vnútroštátneho práva alebo sa oň inak opierali. Keby to tak nebolo, jednotný výklad a prednosť práva EÚ by boli ohrozené. Podľa môjho názoru je preto odpoveď na druhú otázku „nie“.

64. To, či by „všeobecné“ a/alebo „nepísané“ normy vnútroštátneho práva mohli na účely článku 31 ods. 3 vymedzovať doplňujúce informácie, ktoré by boli „jasné, presné a nevyhnutné na správne pochopenie základných charakteristík poistných produktov ponúkaných poistníkovi“ (test vo veci Axa Royale Belge), nie je, zdá sa mi, otázkou, ktorú možno zodpovedať abstraktne. Týmito normami môžu byť (napríklad) všeobecné zásady práva v rámci daného právneho systému alebo osobitné pravidlá pre určitý druh vzťahov (napríklad zásada prítomná v niekoľkých právnych systémoch EÚ, že poistné zmluvy sú *uberrimae fidei*). Je nepravdepodobné, že by išlo v doslovnom zmysle o „nepísané“ pravidlá; môže ale pokojne ísť aj o „nekodifikované normy“ a/alebo normy odvodené z judikatúry. Ako

26 — Rozsudok Axa Royale Belge (EU:C:2002:136, už citovaný v poznámke pod čiarou 16, bod 24).

27 — Tamže, body 27 až 30.

28 — Rozsudok Endress (EU:C:2013:864, už citovaný v poznámke pod čiarou 15, bod 35 a citovaná judikatúra).

29 — Za výnimočných okolností môžu dôsledky tohto výkladu viesť k obmedzeniu časových účinkov rozsudku Súdneho dvora. V tejto veci však neboli predložené žiadne dôkazy preukazujúce, že by bolo nutné tak urobiť. Pozri napríklad rozsudok Endress (EU:C:2013:864, už citovaný v poznámke pod čiarou 16 vyššie, bod 36) a citovanú judikatúru.

30 — Pozri napríklad rozsudok Malaysia Dairy Industries (C-320/12, EU:C:2013:435, bod 25 a citovanú judikatúru).

konkrétne fungujú a aký stupeň jasnosti, presnosti a predvídateľnosti budú mať povinnosti uložené každej strane vzťahu, bude závisieť od konkrétneho dotknutého právneho systému. V prejednávanej veci vnútroštátny súd neposkytol Súdnemu dvoru podrobné vysvetlenie toho, čo z právneho hľadiska znamenajú „‚otvorené' a/alebo nepísané normy holandského práva – primeranosť a spravodlivosť, ktoré platia pre vzťah pred uzatvorením zmluvy medzi poisťovňou poskytujúcou životné poistenie a potenciálnym poistníkom, a/alebo všeobecná či osobitná povinnosť riadnej starostlivosti" alebo ako fungujú vo vnútroštátnom práve. Za týchto okolností nezaujímam žiadne stanovisko k tomu, či môžu takéto osobitné normy spĺňať podmienky uvedené v článku 31 ods. 1 tretej smernice o životnom poistení.

Návrh

65. Vzhľadom na všetky vyššie uvedené úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na otázky položené zo strany Rechtbank Rotterdam (Holandsko) takto:

V súlade s článkom 31 ods. 1 a položkou a)10 v spojitosti s položkou a)4 časti A prílohy II smernice Rady 92/96/EHS z 10. novembra 1992 o koordinácii zákonov, iných predpisov a správnych opatrení vzťahujúcich sa na priame životné poistenie, ktorou sa menia a dopĺňajú smernice 79/267/EHS a 90/619/EHS, sa potenciálnemu poistníkovi, ktorý zamýšľal kúpiť produktu životného poistenia s investičnou zložkou, v rámci ktorého sa časť poistného investuje, mali pred uzavretím zmluvy o životnom poistení poskytnúť informácie o poistnom a definícii plnenia tak, aby sa potenciálnemu poistníkovi umožnilo pochopiť spojitosť medzi poistným a plnením, rôzne spôsoby použitia poistného a kritériá, ktoré majú vplyv na výšku poistného, ktoré sa používa na investovanie a na iné účely.

Článok 31 ods. 3 smernice Rady 92/96 nebránil členským štátom vo výkone možnosti, ktorá v ňom bola stanovená, prostredníctvom „otvorených" a/alebo nepísaných noriem za predpokladu, že sú splnené podmienky stanovené v tomto ustanovení. Tento záver nie je dotknutý dôsledkami, ktoré má podľa vnútroštátneho práva neposkytnutie vyžadovanej informácie pred uzavretím zmluvy o životnom poistení.